

DE MENS WIL ALSMAAR DE RUIMTE EXPLOREREN, MAAR HIJ KENT NOG NIET EENS ZICHZELF.

Notities bij het sculptuurproject 'De Revolutionibus Orbium Coelestium' (2019 – 2020)

La Conquête d'Espace

- 'La Conquête d'Espace [Icare]' – 2019. flags, wood, glass, marbles, yellow fishermans rope. 224 x 103 x ~50 cm.
Top black NASA space-flag mounted at ~35,5 cm above upper wooden platform, or at around 1/3 of top-section central glass column (28mm diameter). Blue NASA space-flag mounted at ~27 cm above same upper wooden platform; thus slightly lower than the black one.
1 major marble (light blue transparent) on top of central glass column.
2 small cream coloured marbles near base on the floor.
1 small black marble in 'hole' on first level platform.
4 small coloured marbles (red, white, light-blue and transparent) on second, or upper platform.
Vertical central glass tube 28 x 1500 mm.
2 diagonal glass tubes 15 x 1500 mm.

'What earth is empty of You
So that we fly to search for You in the heavens?
You see those who regard You in the full light of day
But the blind see nothing.'
[Hallaj, Mystical Poems]

I am not first and foremost an object maker, a sculptor, but far more a sort of visual witness and reporter of events. Events that come en go, passing by under my own scope and way of looking at 'things'.

Icarus, Phaëton, Prometheus: zij allen 'bestormden' de hemel. Icarus sloeg de raad van de wijze Dedalus in de wind, Phaëton negeerde de instructies van Helios en Prometheus ('hij die vooruit ziet') stal het vuur van de goden (technologie), vergat dat hij ook nog een broer had: Epitheus ('hij die terug blikt'). Allen kwamen ten val, omdat zij de kosmische orde der dingen negeerden.

De mens wil altijd maar naar omhoog, naar de hemel. Hij wil vliegen, de ruimte exploreren, maar hij kent nog niet eens zichzelf. In het werk '*La conquête d'Espace [Icare]*' raken de vlaggen de grond. Een taboe, want daarmee wordt de symbolische kracht van het hogere, zuivere en ideale (de mannelijke geest of *spiritus*) naar beneden getrokken en letterlijk door het aardse, de materie (*mater* = moeder) 'besmeurt'. Een mens kan echter niet leven zonder aarde, de moederenergie. Alles is geboren uit het vrouwelijke, duistere (Lao Tse). Het is telkenmale wanneer een eenzijdige, mannelijke dominantie de kop opsteekt, die garant staat voor een onevenwichtig en onevenredig verlangen naar overheersing, en het vrouwelijke en aardse wordt veronachtzaamd, dat de mens uit de natuurlijke harmonie valt. Hij treedt buiten de kosmische orde, zoals Icarus en Phaëton. Uiteindelijk wordt echter iedere beweging die tegen de wetten van de kosmos (*dharma*) ingaat, vroeg of laat door diezelfde natuur gecorrigeerd, zo verhalen ons reeds de oude mythen.

Eigenlijk zijn alle werken binnen het project *De Revolutionibus Orbium Coelestium* de weerslag van nogal ambivalente gevoelens t.a.v. fenomenen als ruimte reizen, space-technologie en eigenlijk heel de wereld van meten en weten, lees: wetenschap en technologie.

Als kind was ik al heel jong gefascineerd door de kosmos, op 4 jarige leeftijd had ik zelfs een diepgaande onuitwisbare ervaring bij het aanschouwen van de melkweg. Met 8 jaar schreef ik in het documentatie centrum op de lagere school uitgebreide werkstukken over het Apollo-project. Toen wist ik vanzelfsprekend niets van de groep van enkele honderden topnazi's, onder leiding van Werner von Braun (concentratiekamp Penamunde waar 20.000 mensen omkwamen t.b.v. de ontwikkeling van de V1 en V2-raketten) die verantwoordelijk waren voor de ontwikkeling van de Saturnus-5 raket, en feitelijk aan de basis staan van heel het Amerikaanse

ruimtevaartprogramma. Als 11-jarig jongetje tuurde ik uren met kloppend hart door mijn telescoop naar de myriaden sterrenstelsels. Veel later, mede dankzij mijn werkzaamheden als yogadocent en ervaring met meditatie, gingen enkele sluiers op omtrent zaken waar eigenlijk niemand in durft geloven, maar waar mystici en grote yogi's al duizenden jaren serieus gewag van maken: innerlijke technologie zoals bijvoorbeeld telepatie en de werkelijkheid van een spiritueel 'voertuig', bekend als de merkaba of merkavah (o.m. Egypte), door Tibetanen het diamanten voertuig genoemd en binnen de gnostische traditie bekend als het lichtlichaam (*corps glorieux*). Licht hier misschien een deel van het antwoord op de vraag waarom de mens alsmaar wil vliegen, reikhalst naar de hemel, de hemelen bestormt? En dit nog afgezien van het feit dat het heel goed mogelijk is dat menig geheim ruimteprogramma het concept van tijd-ruimte reizen al lang heeft weten te bevrijden van de classificatie als zijnde uitsluitend science-fiction of ideeën van fantasten.

*'Het is voor iemand niet mogelijk
iets te zien van de dingen
die werkelijk bestaan,
tenzij hij eraan gelijk wordt'.*

(Evangelie volgens Filipus, 36, uit: Nag Hammadi geschriften.)

Zij die weten, spreken niet. Zij die spreken, weten niet.

[Lao Tse, 56]

Hoe meer een mens denkt te weten, hoe minder hij beseft eigenlijk niets te weten. Maar er ligt een letterlijk hemels-breed verschil tussen een 'Wijdeweetniet' uit de innerlijke geschriften van Zhung Zi, de 'mens van weleer', die vrijelijk ronddwaalt waar 'ie maar wil, en de thunderbirds-achtige jongensdroom van Elon Musk, CEO van Tesla en SpaceX, die nota bene dankzij de budgetten van de NASA, Mars wil gaan annexeren (marsraket *Starship*). De drang om alles te willen onderwerpen, te annexeren en exploreren ten eigen bate is van een geheel andere oorsprong, en heeft hoegenaamd niets te maken met een oorspronkelijke vrijheidsdrang, een heimwee naar de menselijke oerstaat, het paradijs, of spirituele bevrijding. Dit zijn dromen die minder onschuldig zijn dan ze lijken, in ieder geval wanneer we kijken naar welke en wiens belangen er mee gemoeid zijn. In ieder geval niet die van u en mij, zoveel is zeker. Diamantair en oprichter van het geheime loge The Round Table (1912), Cecil Rhodes, verklaarde ooit 'if I could, I would annex the planets'.

De werken binnen het project *De Revolutionibus Orbium Coelestium* staan nauw in onderlinge samenhang. Ze zijn bedoeld om in groepjes te worden getoond, waar zij zich in elkaars nabijheid kunnen spiegelen, samen met combinaties van werken aan de muur. Ze hebben allen betrekking op het menselijk dwaalspoor dat hij door de kosmos trekt. Een kosmos die hij in deze tijd zelfs meent zo goed te kennen, maar de wanorde is groter dan ooit. Het woord *cosmos* betekent nota bene orde, maar de intelligente kracht die het heelal doordringt en basis en oergrond is van al wat is wordt veelal ontkent. Een labyrint (*Dedale*) kan je hopeloos doen verdwalen, maar diens eigenlijke functie is door een psycho-fysieke ervaring de weg naar binnen te gaan en een heel andere 'route' te vinden dan altijd maar naar buiten treden. Uiterlijke techniek heeft al gauw tot gevolg dat innerlijke weten op de achtergrond raakt. Dit is ook de symboliek van de 'reddende' draad van Ariadne uit de mythe. Het gebruik van knikkers, kralensnoeren of pingpongballetjes in deze werken onderschrijft het niet zelden naïeve, kinderlijke dat de wetenschappelijke attitude omkleeft, nog afgezien van bijbehorend vooruitgangsgeloof dat verbonden is en aangewakkerd wordt vanuit een niet zelden grenzeloze machtshonger en onwetendheid. Vissersgaren houdt in het werk *Icare* een uiterst wankel constructie bij elkaar; een dunne, maar toch sterke draad, waar normaliter mee kan worden gevangen.

En hier ligt het grote probleem met wetenschap op het moment dat ze de grens van gezonde nieuwsgierigheid overschrijdt, of losgekoppeld wordt van iedere grondige reflectie op werkelijke behoeftes en op de mogelijke consequenties van technologische toepassing. Alles wat wordt uitgevonden, wordt vroeg of laat ook toegepast. Het is een grondige misvatting te menen dat wetenschap waarden-vrij is. Sinds de Verlichting en met name in de 20^e eeuw is in de gesecculariseerde samenleving wetenschap vaak een nieuw soort religie geworden. Dat verklaart de niet geringe hoeveelheid dogmatiek waar de academisch wetenschappelijke wereld rijk aan is, ondanks de schijn van het tegendeel. Het verklaart deels ook waarom met name technologische mogelijkheden consequent aan de mens worden opgelegd waarbij nauwelijks nog enige sprake is van vrije keuze.

Wetenschappelijk zwaargewicht

De Hubble telescoop en ruimtereizen hebben er voor gezorgd dat de kosmos geen vreemde meer is. De astronomie matigt zich nog wel eens het predikaat van zwaargewicht aan onder de natuurwetenschappen, en inderdaad zijn de astronomische ontdekkingen met een razende acceleratie sinds 150 jaar ronduit verbluffend te noemen. Maar wat nog meer verbluft is eigenlijk de ontdekking wat we allemaal *niet* weten. Doodleuk beslissen astronomen op congressen of Pluto nu wel of geen planeet meer is, alsof alles inmiddels goed in kaart en zonder meer in kannen en kruiken is. Niets is minder waar. We weten hoegenaamd letterlijk niets van het eigen galactisch centrum; het hele gebied van lichtende en donkere spiraalarmen daarachter gelegen is nooit op wat voor manier in kaart gebracht, simpelweg omdat het buiten onze waarnemingshorizon ligt, ook al 'kijken' we in andere richtingen vele miljarden lichtjaren de ruimte in. Het hart van de zon is een volledig mysterie. Het bizarre contrast tussen de onvoorstelbare hitte van de zonne-atmosfeer (meer dan 1 miljoen graden) en het veel 'koelere' oppervlak van slechts 5 à 6000 graden is een raadsel. De spaken in de ringen van Saturnus tarten de zwaartekracht en andere natuurwetten, en nog wat dichterbij: de maan kan wetenschappelijk gezien eigenlijk helemaal niet bestaan! *Deep space, pulsars, quasars* en *space flares* tussen sterrenstelsels kunnen eigenlijk alleen maar verbazing oproepen. Wie nauwlettend gade slaat en de wetenschappelijke pretenties niet al te serieus neemt, ziet dat wetenschappelijk onderzoek paradoxaal genoeg het leven zelf, in al haar mysterieuze glorie weer vooraan zet. Zo reduceert en relativeert de wetenschap weer een beetje haar werkelijke status en waarde. Toch nemen veel wetenschappers zich zelf nog altijd veel te serieus en heerst er veel dogmatiek in het wetenschappelijke veld.

Met de feitelijk nog zo jonge exploratie van de onmetelijkheid van het universum, en sinds de *Voyager* ruimtecapsule de Aarde fotografeerde als een kleine blauwe druppel ver voorbij de uitersten van ons zonnestelsel, is er niet meer nederigheid gekomen op Aarde. Wel meer nihilisme en de opvatting dat de mens niets meer dan een zinloos stofje in het heelal is. Blijkbaar mag dat nietige stofje dan wel zelf voor god spelen en alles aan zich onderwerpen en naar zijn hand zetten.

Le Socle du Monde

• 'Retort [Socle du Monde]' – 2019. cast iron, glass, marbles, dried onion. 105 x 36 cm.

De *Retort [Le Socle du Monde]* kan zowel worden gezien als kosmologische model, zoals bijvoorbeeld dat van Thales uit 6^e eeuw v. Chr. die meende dat de aarde op water drijft, als wel vormt het een knipoog naar Piero Manzoni's statement waarbij de natuur als basis van alles wordt gezien. Manzoni plaatste de natuur terug voorop, als zijnde de basis van al wat is. De aarde, de natuur is de sokkel, waar voorheen de sculptuur – als 'geest' óp sokkels stond. Vanaf dit moment staat sculptuur niet meer boven de materie, maar begint zij bij de intrinsieke zeggingskracht en betekenis van de materie zelf. Ook vormt ze het historisch startpunt waarbij de beschouwer intrinsiek onderdeel wordt van sculptuur als *gebeuren*. Waar de klassieke sokkel een afstand opwerpt en ons buiten de werkelijkheid van de sculptuur plaatst, doet de *Socle du Monde* van Manzoni voor het eerst precies het omgekeerde. Wij maken terug onlosmakelijk onderdeel uit van de sculptuur. Paradoxaal genoeg heeft het primaat dat Manzoni toekende aan de natuur of de materie, er in de loop der tijd, mogelijk onder invloed van een steeds diepere inwerking van het marketing principe binnen de kunst, voor gezorgd dat het object zelf belangrijker werd dan de genius, het bewustzijn 'achter' het werk. Soms lijkt het er op dat ook binnen de kunst – zoals binnen vrijwel alle gebieden van menselijk denken en handelen – er een keurig nette restauratie van puur materialisme, maar vooral van een onuitroeibaar subject-object denken heeft plaatsgevonden, en is de geest die plots opvlamde vanaf de jaren zestig alweer aardig aan het uitdoven.

'In my essay 'The Third Paradise' I wrote about the idea of divinity, saying that the artist is normally considered to be someone who is separate from his work and in the same way it is understood that God the Creator, that is to say the author, should keep out of his own invention, which is the universe. While, instead, as I have experienced myself (...), the artist can be part of the work itself. There is no longer a need to think of an author as being external, but rather as being embodied in every detail of the work. If the work and the universe are closely identifiable as one, then our presence is also part of this authorship. What we are doing is therefore the beginning of an artistic spirituality that offers an alternative to religious spirituality'.

(Michelangelo Pistoletto, 2011)

Of de aarde nu op water drijft of in het luchtledige – dat in het geheel niet leeg is, maar barstensvol nulpuntsenergie – , het wonder is er niet minder om. Niet de uitgestrektheid van de ruimte is het wonder, maar hoe alles daar zo in lijkt te ‘hangen’.

‘De ruimte is eindeloos door de er telkens in terugkerende vorm, niet door zijn grote uitgestrektheid. Dat wat is, is een schelp die in de oneindigheid van wat niet is zweeft.’
(A.S.Eddington, *The Nature of The Physical World*, 1928)

Ook de ui met haar wortels in de lucht refereert aan het levensprincipe dat heel de kosmos doorstraalt, in dit geval als verwijzing naar de kosmische levensboom uit de mythologie. Ook zij staat voor de ‘grote leegte’, die toch vol van alles is. Wie op zoek is naar de kern van een ui, houdt bij het afpellen van de rokken slechts ogen vol tranen over. De ui, (onion – union) als symbool van volheid en leegte tegelijk.

Binnen de alchemie is het retort het instrument waarmee uiteindelijk de ‘steen der filosofen’ kan uitkristalliseren. Het *aurum potabile* of vloeibare goud, dat staat voor de *ojas shakti*: een uiterst fijn extract van spirituele levensenergie dat als ‘levensvuur’ door het ruggenmergkanaal, ook wel innerlijke levensboom of ‘wijnstok’ genoemd, stroomt, kan binnen een alchemisch proces leiden tot een totale ‘ompoling’ van de mens: de geboorte van eenheidsbewustzijn. Het retort is de smeltkroes of destilleerbuis waarbinnen al het oude eerst dient af te sterven om binnen een langdurig proces via innerlijke transformatie ‘opnieuw’ geboren te worden, zoals een feniks die uit haar eigen as herrijst. Het concept van realisatie, bevrijding of verlichting (*mukti* of *moksha*) is in het oosten tamelijk gemeengoed. Met name binnen de westerse traditie heeft de mogelijkheid van innerlijke bevrijding of realisatie van het menselijk potentieel altijd sterk onder vuur gelegen, m.n. van de kant van diegenen die zichzelf de suprematie over de geest hebben toegeëigend (staat en kerk). Maar ook de boeddha werd in zijn tijd sterk geëttackeerd binnen de kaste van brahmanen, waaruit hij nota bene zelf afkomstig was (of juist daarom). Vandaar ook dat alchemie vooral als geheime wetenschap gepraktiseerd werd, waarbij opgemerkt dient te worden dat er ongelooflijk veel overeenkomsten zijn tussen oosterse- en westerse symboliek. Het vat of de smeltkroes is verwant aan de innerlijke graal, vaak als een kelk of beker weergegeven. In dit beeld lopen verschillende associaties of mogelijkheden door elkaar heen. Kosmologisch model, planetarium, graal of retort; de ampul sluit evengoed de ‘palantir’ in het midden volledig af. Ligt de aarde in quarantaine wellicht?

Chreode

- ‘Chreode’- 2019. white marble, marbles, crystal ball 50 mm. 67 x 27 x 23,5 cm.

De titel is ontleend aan een natuurkundig principe, waar net als bij metastabiliteit een ogenschijnlijk solide situatie bij de minste verstoring kan leiden tot een ingrijpende verandering, met veel grotere stabiliteit. Ook de chaostheorie gaat er van uit dat een minimale verschuiving voor een totale ompoling of complete verandering kan zorgen, in het geval van de ‘juiste’ omstandigheden. Ideeën als quantsprongen, plotsklapse evolutie naar een heel ander organisatie- of bewustzijns- of kennisniveau, elasticiteit van tijd, sprongen van de tijd of zelfs de beweging van de tijd in 2 richtingen, zijn zaken die allen hun parallel vinden binnen het artistieke proces. Schepping is altijd plotsklaps, nadat de langduriger *incubatio* (alchemie) eenmaal tot rijping is gekomen. Zie hiervoor ook verderop onder het kopje ‘Sterrenklok [Nocturnal]’

Secret Space

- ‘Secret Space’ – 2019... wood, steel, messing, star maps, graphite, marble (in progress).

Het verfijnde, gedraaide houtwerk en de ‘elegante’ opstelling doen denken aan een of ander historisch meetkundig instrument, zoals bijvoorbeeld een astrolabium of sextant. Complex, elegant, maar voor de niet specialist onduidelijk in functie of gebruik. De naar ‘daarboven’ wijzende wandelstok wordt in een oogwenk getransformeerd in een telescoop zoals uit de tijd van Galileo Galilei of Christiaan Huygens. De wandelstok, hier eerder ‘aanwijsstok’ krijgt echter ook een dreigende connotatie, nl. die van wapen (*‘en garde’*). De pijltjes

doen een blaaspijp vermoeden en de loden kniekers functioneren nu niet meer alleen als miniatuur hemellichamen binnen een model van het zonnestelsel zoals bij klassieke planetaria, maar ook als loden kogels.

Feit is dat er heel wat geheime ruimte programma's draaien (o.m. NASA), zoals ook de titel suggereert, en er mogelijk heel wat wordt 'afgevochten' in *deep space*, waarover meer verderop in dit essay. CIA rookgordijnen werpen een sluier voor wat soms moeilijk hard te maken is, hoewel het toch eigenlijk een vanzelfsprekendheid mag heten dat de mens niet de enige bewoner van het universum is, waar het aantal planeten vandaag de dag al op zo'n slordige 6 biljoen wordt geschat. Wanneer zelfs het leven op grote diepte in de oceanen gangbare definities tart van wat wel en wat niet 'leven' is, wat moet het universum dan wel niet voor ons in petto hebben? De biologie heeft het trouwens eigenlijk nooit helemaal weten op te lossen, de vraag *wát* leven nu eigenlijk precies *is*, aangezien ze ongeveer 10 verschillende definities hanteert en dus geen enkel eensluidend antwoord heeft.

Hoe dan ook, bij deze sculptuur staat het begrip waarneming centraal. Observeren wordt een naar buiten tredend grijpen. Dit gebruikelijke, maar onjuiste perspectief – denk hierbij ook aan de zegswijze 'een blik werpen', al dan niet door een telescoop – is het gevolg van een hardnekkig subject-object denken. Het splitsende denken creëert haar eigen illusie. Alsof er dingen 'daarbuiten' zouden zijn, en wij 'hier'. Heidegger wees al op dit valse idee van waar-nemen als zou de waarnemer als een soort roofdier zijn post verlaten om vervolgens met het waar-genomene, zijn prooi, weer huiswaarts, 'in zichzelf' te keren. Strikt beschouwd een nogal naïef idee. Is werkelijk zien niet veeleer een één-zijn mét?

Waarneming is nooit van buitenaf maar veeleer een projectie van binnenuit, vanuit bewustzijn. Ze komt vanuit bewustzijn zelf voort. Er is geen buiten, zelfs geen 'hemeldoek', of 'uitspansel'. En toch zijn ze er. De geest zelf stelt dit zo en doet dit overigens geheel correct ten aanzien van de (uiterst beperkte en eenzijdige) zintuigen. Het is een oud filosofisch discours in hoeverre de zintuigen überhaupt enige geldigheid in zich dragen voor de vaststelling van wat waar of werkelijk mag heten.

In dit beeld lijkt het kennen van de hemel en kosmos letterlijk een hachelijke onderneming en zelfs de poging daartoe lijkt een wat kinderlijk naïeve onderneming met in de praktijk agressieve trekjes. Alles staat op het punt van tuimelen. Astronomische wetenschap als een roulette tafeltje. Zelfs de 'telescoop montering' bestaat uit een bijzettafeltje voor 'sigaren en drankjes'. Wetenschappelijke borrelpraat?

Sterrenklok

- 'Sterrenklok [Nocturnal]' – 2019. metal, wood, glass, marbles, walking stick, 215 x 116 x 87 cm. Steel basket 97,5 cm high, on top of wooden table. 1 solid glass stick 15 x 1200 mm. 1 glass tube (hollow) 10 x 1500 mm. 1 wooden stick 16 x 1000 mm. 1 walking stick. On top of basket 5 coloured marbles (1 major and 4 small ones) on the lower side, and 1 small pale green marble on the highest place. 6 more small marbles are arranged at the heart of the steel ring around 1 bigger whitish marble.

'Waarheid kan niet exact zijn. Dat wat gemeten kan worden is niet de waarheid.'
(J. Krishnamurti)

'Beweisen läßt sich nur das Triviale, anweisen nur das Höhere.'
(M. Heidegger)

Vijf eeuwen na de uitvinding van de telescoop is de astronomie uitgegroeid tot een van de meest toonaangevende wetenschapsgebieden, omgeven met een indrukwekkend en even pretentieuze aura. Dankzij haar lijkt het ganse universum aan ons te worden geopenbaard, waar de oude religies 'faalden'. Toch is veel gebouwd op wankel wetenschappelijke premissen en is ze net als veel andere wetenschapsgebieden, zoals bijvoorbeeld de genetica, uitgegroeid tot een nieuw soort geloof.

De *Sterrenklok [Nocturnal]* drijft wel het meest van al deze beelden de spot met de pretentie 'meten is weten'.

Ook de tijd zelf is iets waar de mens grip op lijkt te willen hebben. De tijd kunnen controleren is heersen over het leven. Toch spreekt het Polynesisch opperhoofd Tiuvavi (Fiji, 1910) "de tijd ligt uitgestrekt in de zon op haar mat", en ik geloof dat hij werkelijk gelijk heeft dat als de zon schijnt er meer tijd is, of liever gezegd, dat de tijd verdwijnt omdat er een veel hoger energie-level beschikbaar is.

Een van de belangrijkste dingen die nodig zijn voor het maken van kunst, is tijd. Tijd kunnen verlummelen met dromen, met kijken, kortom met *zijn* i.p.v. met *doen*. Een niet te onderschatten kleinood waaraan, nota bene binnen de versnelling van de tijd, alleen maar meer schaarste heerst.

Ook het doorgronden van een werk gebeurt nooit in een flits, althans niet binnen het bewuste deel van de geest. Het onbewuste, dat miljoen keer sneller en intelligenter is, vat het daarentegen onherroepelijk in een fractie van een seconde. Het gaat er om, om dat intelligente weten, dat heldere waarnemen naar het gebied van het bewuste over te hevelen. En dat kost tijd.

Voor mij gaat het bij kunst niet enkel en alleen om bewuste waarneming (*apperception*), maar om de vraag naar bewustzijn zélf. Dat is een filosofische vraagstelling, maar tevens een existentiële. De ontkenning van Bewustzijn als grond van het universum – als de liefde zelf ontkend wordt – is het begin van de ontzieling van de mens zelf.

Dit staat in nauw verband met de visie van de 'kunstenaar', zowel als de 'toeschouwer' als inherent onderdeel van de sculptuur als *gebeuren*. 'Samen met de sculptuur zijn wij aanwezig' (WB, 1994). Beide, zowel kunstenaar als toeschouwer zijn noodzakelijk voor de totstandkoming van een werk en integraal onderdeel van de artistieke daad. Anders gezegd: zonder hen, bestaat het niet.

Eerdere werken, zoals uit de serie '*Narayana is Overal*' en de diverse '*Sohum*'-werken, maar ook de '*Footworks*' hebben allemaal betrekking op deze wederkerige existentiële verwevenheid - en brengen daarmee bovendien begrippen als vitaliteit én verantwoordelijkheid terug in de kunst als reële waarden.

Sohum

- '*Sohum #1*' – 2000. concave and convex mirror glass, flat glass, wooden box, paper. 21,5 x 34,5 x 13,5 cm.

Sohum functioneert als een 'klok van de ruimte'. Het is een object op zichzelf, maar men kan ook zeggen dat het op zijn beurt de eigen context herkadreert, waarbij het de volledige ruimte in zichzelf vervat. Het gebogen spiegelglas werkt tevens als lens en als projectiescherm, en schept een nimmer aflatend veranderend 'droombeeld' of 'model' van de werkelijkheid.

*At the very moment your eye absorbs the light, it reaches already out reversely,
creating thus a sort of 'handshake' between the light and the eye with connections going both ways in space and time.*
(W.B)

In art one is always looking 'forward' and thinking 'backwards', thus anticipating possible futures in the space-time [flow] and bringing them 'backwards' into the present reality.

The artist foreshadows therefore the future true man who shapes and masters the universe, instead of being the mere illusionary victim of his circumstances.

Mudra-series

The explanatory power of mathematics rapidly declines as systems become more complex. Nevertheless the fundamental simple geometrical patterns of the Flower of Life can be considered the blueprint of *all* forms that possibly exist. It explains the enormous variety of forms to a high level, within a simple as equally elegant frame. This is not a reductionist point of view in which is assumed that everything can be worked out from the bottom up in terms of physical interaction and random collisions of particles like tiny biljard balls. On the contrary, the model of the Flower of Life can be applicated in both directions: from micro to macro and vice versa. In fact, scale is an irrelevant factor.

This viewpoint is highly holistic, for it doesn't look only at the parts things are 'built of', but furthermore takes the processes of *interaction* into consideration.

De Zon

- 'Telescopic projection of solar light image on a sheet of paper held up by the artist' – 2007. version 2019: print on plexi 3mm, gilded frame. Size (framed): 59 x 73,7 x 4 cm.
- 'Tautology [SUN]' – 2019. print on plexi, dibond 6mm, with cut-out circle, 49,6 x 64,8 x 5,2 cm.
- 'Tautology [SUN]' – 2019. print on plexi 3 mm, with cut-out circle. 49,6 x 64,8 x 5,2 cm.

Zodra licht wordt afgebeeld, krijgt het vaak al gauw iets banaals, onwerkelijks. De zon kun je niet schilderen, zelfs eigenlijk nauwelijks fotograferen. Vermoedelijk zijn er daarom ook zo weinig geslaagde schilderijen van de ondergaande zon, of doet het hele thema ons al gauw wat kitscherig aan.

Een brandende kaars op een tafereeltje binnen een schilderij heeft al gauw iets naïefs over zich, draagt bij voorbaat de onmogelijkheid met zich mee om zoiets als licht zelf af te beelden, en wel om de simpele reden dat licht zélf de basis is van alle representatie.

Licht is een letterlijk ongrijpbaar fenomeen dat zich bevindt op de grens van het materiële en het immateriële. Licht drijft met beide begrippen de spot. Licht is het begin van alles wat zich in dit universum manifesteert. Ze is golf noch deeltje. Fotonen – het woord suggereert onterecht dat het om daadwerkelijke deeltjes zou gaan – hebben geen enkele massa en nemen hoegenaamd geen ruimte of plaats in beslag.

'Photons come out of nowhere, they cannot be stored, they can barely be pinned down in time, and they have no home in space whatsoever. That is, light occupies no volume and has no mass. The similarity between a thought and a photon is very deep. Both are born in the region beyond space and time where nature controls all processes in that void which is full of creative intelligence.'
(D. Chopra)

In 'Tautology [SUN]' dringt het licht letterlijk het werk binnen, waardoor het tegelijkertijd eveneens door licht omspoeld wordt. De verwijdering van het geprojecteerde zonsbeeld door middel van de weggesneden cirkel opent juist daarom de aanwezigheid van het directe, levende zonlicht, en neemt het werk op binnen een ruimtelijke totaliteit.

Kunst – en niet wetenschap of filosofie – vormt in laatste instantie de hoogste menselijke reflectie en nadering van diens onmetelijke werkelijkheid. Daarna of daarbuiten rest enkel nog stilte: versmelting met het ene of het Zijn. Kunst is het voorlaatste en daarom het hoogste binnen het scala van menselijke manifestaties. Ze is inherent en essentieel aan het mens-zijn zelf en zonder haar is de mens feitelijk geen volledig mens meer.

Nachtvlinder

- 'Nachtvlinder' – 2019. bird wings on triplex, mounted behind old rippled glass in gilded frame. 66,5 x 50,8 x 3 cm.

Een nachtvlinder heeft de zon niet nodig om z'n eigen pad bij te lichten.
Welke innerlijke zon volgt hij eigenlijk?

De Revolutionibus Orbium Coelestium

- 'Planetarium [De Revolutionibus Orbium Coelestium]' – 2019. iron, cast iron, inox, aluminium, marbles. 83 x 54 x 38 cm.
- 'Astrolabium [Dedale]' – 2019. rubber tires, perforated steel band, glass tubes, marbles, pingpong balls, flexible meter. 83,5 x 136 x 79 cm.
- 'Terra di Marte' – 2019-2020. granit rose, tripod, walking stick, marble, clipboard & NASA photo composite of Martial surface taken on landing site by *Pathfinder*. 109 x 134 x 75 cm.
- 'Constellations Célesties [Spyware, Warfare & Spaceflares]' – 2019. mixed media. #1 sizes: 30 x 35,5 x 30 cm
#3 sizes: 31,5 cm wide x 29,5 cm deep.

*'Le ciel est en haut, le ciel est en bas;
Les étoiles sont en haut, les étoiles sont en bas ;
Tout ce qu' est en haut, est manifest en bas.
Bonheur à lui qui comprend l'enigme.'*
(Hermes Trismegistos, 'Tabula Smaragdina')

Over de omwenteling der hemelse omloop. Het klinkt bijna taoïstisch. Deze Latijnse tekst die ik ook heb gebruikt als overkoepelende titel voor dit project, vormt de oorspronkelijke titel van het boek van Nicolaus Copernicus uit 1543 waarin hij het heliocentrisme (helios=zon) postuleerde tegenover het toenmaals gangbare model met de Aarde als middelpunt van het heelal. Postuum gepubliceerd; wel zo veilig en verstandig.

In de nacht van 21 januari bewonderde ik een heldere sterrenpracht toen mijn oog plots een vrij heldere satelliet trof, recht boven mijn hoofd. Niks bijzonders. Maar in dit geval volgde een 2^e, een 3^e, en zo verder tot een stuk of 12 in totaal; allemaal van gelijke helderheid, baansnelheid en richting en op identieke afstand van elkaar. Een week later herhaalde zich het schouwspel en kwam ik tot 24 stuks tot een grote wolk het uitzicht ontnam op wat kort voorheen nog de aanblik bood op een fonkelend majestueuze onveranderlijke tijdloosheid. Nu keek ik verbijsterd toe hoe ik het middelpunt was geworden van een elektromagnetische carrousel, als betrof het een gigantisch reuzenrad op een kosmische kermis. Dat zou ook een heel aardige beschrijving van ons melkwegstelsel kunnen zijn, zij het niet, dat het hier de zoveelste lancering van een hele 'trein' Starlink communicatiesatellieten van Space-X betrof met als doel om wereldwijd 5G supersnel breedbandinternet uit te rollen. Mijn zwager, de in Nederland bekende wetenschapsjournalist Govert Schilling wist me al gauw te vertellen dat de satellieten al snel in een hogere baan worden gebracht en dientengevolge minder zullen opvallen. Ik had 'geluk' gehad dit spektakel te kunnen mogen aanschouwen, iets wat hemzelf tot nu toe niet gelukt was.

Geluk? 'Geluk is lichter dan een veertje, maar geen mens weet het te dragen', zo luidt een oud Chinees gezegde. Een 'netwerk' – of is het juister om te spreken van 'elektromagnetische kooi' – van 12.000 nieuwe communicatie-satellieten ten gunste van de verbetering van een wereldwijde communicatie. Is het dan werkelijk zó rampzalig gesteld met de onderlinge menselijke communicatie?

Een aanvraag voor een vergunning van nóg eens 30.000 satellieten 'hangt in de lucht' (SpaceX, 2019). 'Aanvraag'? 'Vergunning'? Orwelliaanse dubbelspeak doet het onverminderd goed vandaag de dag. Wat gebeurt er allemaal boven onze hoofden en over onze hoofden heen, waarvan we geen enkele weet hebben en nog minder over hebben te zeggen? Zijn er nog mensen die niet doorhebben dat we midden in een werelddictatuur terecht zijn gekomen? Ondertussen wordt er in samenwerking met het Pentagon gewerkt aan versleuteld Starlink internet zodat het netwerk 'ook' geschikt wordt voor militaire toepassingen. Geregeld worden baancorrecties uitgevoerd om botsingen met andere satellieten, bijvoorbeeld die van de ESA, te voorkomen. Het is druk geworden in de ruimte.

*'We zullen een wereldregering krijgen, of we het willen of niet.
De enige kwestie is om te weten of de wereldregering met toestemming of door strijd geïnstalleerd zal worden.'*
(J.P. Warburg, topbankier en lid van de Council on Foreign Relations, in een toespraak voor de Senaat van de V.S. op 7 februari 1950)

Natuurlijk moet je als kunstenaar vooral je kunstje blijven vertonen, maar mag of moet je misschien soms ook je mond opendoen? Zijn kunstenaars vooral bezig om liefst een plaatsje op de eerste rang te veroveren, of ging het bij kunst toch ook nog ergens anders om?

*'De beide doelstellingen van de Partij zijn:
het gehele aardoppervlak te veroveren,
en eens en voor altijd de mogelijkheid van onafhankelijk denken te vernietigen'*
(uit 1984 van George Orwell, pseudoniem van Eric Blair, lid van de *Fabian Society* en voormalig geheim agent van de Britse geheime dienst M16).

Onafhankelijk denken. De kunstenaar is, of behoort dat althans te zijn, het individu bij uitstek: de onafhankelijke genius die reflecteert op de wereld en het bestaan.

Verovering van de ruimte

‘De witte man wil altijd naar de hemel. Ik wou dat hij naar de hemel ging en de aarde aan de indianen liet.’
(Sun Bear, Chippewa Indianen)

De zucht naar nieuwe grondstoffen en nieuwe werelden kent z’n modernste gedaante in de vorm van de verovering van de ruimte. Al eerder merkte ik op dat niet alles wat de NASA ons meldt over haar ruimteprogramma de volle waarheid is (zie Hoagland & Bara: *‘Dark Mission, The Secret History of NASA’*, 2007). Zeker 90% van alle ruimteprogramma’s hebben militaire doeleinden, en militaire organisaties werken samen met civiele ruimtevaartorganisaties. Econoom en historicus Anthony Sutton toonde ruim 40 jaar geleden de verregaande relaties aan tussen Wallstreet en het nazisme, al van ver vóór WOII, en publiceerde over het succesvolle Operation Paperclip van ná WOII waarbij ettelijke honderden topnazi’s via zogenaamde *ratlines* werden geëvacueerd. Onder hen Werner Von Braun en meer dan honderd top-ingenieurs die aan de basis stonden van het Amerikaanse *Apollo* ruimtevaart programma van de jaren zestig. Overigens onthulde Sutton ook de rol van een aantal toppolitici binnen het geheim genootschap *The Order*, ook wel *Skull & Bones* genoemd vanwege het beeldmerk van schedel en botten. (Anthony Sutton, *‘An Introduction to the Order’*, 1986 en *‘Wall Street And The Rise Of Hitler’*, 1976)

Al in de film *‘Things To Come’* uit 1936 van H.G.Wells is het grote belang op te merken dat de machtselite hecht aan een wereldregering, om te voorkomen dat de in staten verdeelde mensheid zichzelf vernietigt. Onder andere onder de noemer van *regime change*, ‘humanitaire actie’, of het ‘brengen van democratie’ is deze doelstelling inmiddels zo goed als gerealiseerd. Wells, vooral bekend van *‘The War of The Worlds’* (1898) was niet alleen schrijver van science-fiction maar bewoog zich ook in politieke kringen en was lid van het geheime genootschap de *Fabian Society* dat deel uitmaakt van een wereldnetwerk van de machtselite en naar wereldsocialisme streeft. Hij schreef bovendien openlijk over de omverwerping van afzonderlijke staten en over het tot stand brengen van een nieuwe wereld orde en wereldregering (zie o.m. *‘The New World Order’*, 1940) Deze inmiddels veelvuldig gebezigde term - *new world order* - is niet van oud-premier George W. Bush afkomstig, die overigens in 2004 al beklemtoonde hoe belangrijk het was om de maan te koloniseren, waar niet alleen de NASA maar ook China en Rusland volop mee bezig zijn. De maan neemt o.a. een belangrijke strategische positie in, van waaruit met geavanceerde apparatuur een grote controle over de Aarde mogelijk is. Oorlogvoering in de ruimte behoort tot de reële mogelijkheden en de ‘verovering’ van de maan is onder meer bedoeld voor het installeren van ruimtewapens. Tevens functioneert de maan als ideale ‘springplank’ of als ‘tussenstop’ naar andere planeten, zoals met name Mars, of zelfs andere sterrenstelsels. (Messing, 2012)

Er bestaan veel gevaarlijker wapens dan het conventionele *poudre* of zelfs maar een atoombom doen vermoeden, zoals H.A.A.R.P (*High Auroral Advanced Research Program*) waarvan er vele installaties op Aarde zijn, en daarnaast ook elektromagnetische wapens, gebaseerd op uitkomsten van de relativiteitstheorie, de kwantumfysica en de veldtheorie. Een andere term is scalarwapens. Beiden kunnen aardbevingen, veranderingen van het klimaat én van bewustzijn veroorzaken. (zie o.m. Nick Beggich, *‘Angels don’t play this HAARP’*, 2002 en Tom Bearden, *‘Gravitobiology’*, 2002)

Nog minder bekend is dat Einstein ook meewerkte aan het beruchte Philadelphia Experiment, dat de dematerialisatie van de oorlogsbuit The Eldridge teweegbracht. Kunstmatige, uiterlijke merkaba-techniek, toegepast zonder innerlijke verbondenheid met het Veld van licht en liefde dat aan deze kosmos ten grondslag ligt, heeft dramatische gevolgen voor de betrokkenen. Dit experiment was de voorloper van de *stealthtechnologie* die het mogelijk maakt onzichtbaar te zijn voor radar. (Oliver Gerschitz, *Verschlusssache Philadelphia-Experiment*, 2008)

Er komt nu eenmaal niet enkel *hönig aus der Pumpe* in geval je betrokken bent bij wat er werkelijk allemaal speelt in de wereld en daarbuiten.

Wie meent dat *Star Wars* alleen maar een leuke film is, komt bedrogen uit. Een aantal Amerikaanse, maar ook Russische piloten en astronauten, onder hen Edgar Mitchell, Brian O’Leary en Gordon Cooper spreken over ervaringen met buitenaardse dimensies. Nogal wat astronauten zijn trouwens 32^e graad vrijmetselaars, wat het zwijgen onder een groot deel van hen zou kunnen verklaren. Hoofd Communicatie voor de Apollo maan-missies, ruimtevaartwetenschapper Maurice Chatelain, stelde dat de meeste Amerikaanse ruimtevluchten, van Mercurius en Gemini tot Apollo, gevolgd werden door onbekende ruimteschepen. In zijn boek *‘Nos Ancêtres venus du Cosmos’* (Onze kosmische Voorouders) uit 1988 postuleert hij de reële mogelijkheid dat er ooit een

‘interventie van astronauten vanuit een andere wereld’ heeft plaatsgevonden om op aarde een nieuw menselijk ras te scheppen naar hún beeld. Volgens Chatelain de enige verklaring voor de talloze ‘nagelaten boodschappen’. Weinig wetenschappers hebben zo hun nek uit durven steken, om begrijpelijke redenen van spot en ridiculisering binnen de ‘vrije’, open arena der wetenschap, die als we eerlijk zijn al heel wat keren haar standpunten heeft moeten herzien, en niet het minst op het gebied van de astronomie (Gallileï, Kepler, Copernicus) Voormalig hoofddocent aan de faculteit Luchtvaart- en Ruimtevaarttechniek aan de TU Delft, ingenieur Coen Vermeren schreef een boek getiteld *UFO's Bestaan Gewoon* (2011), maar verloor daardoor uiteindelijk wel zijn baan. Werkelijke wetenschappers echter staan open voor alles en plegen geen inquisitie op andere theorieën dan die welke de status quo dienen, of enkel het ‘gezonde verstand’ bevestigen. Vermeeren staat echter niet alleen. Zo verzamelde de arts Steven M. Greer regeringsdocumenten waaruit blijkt dat ufo’s bestaan, maar die meer dan 50 jaar zijn geheim gehouden. (*Disclosure, Military and Government Witnessnes Reveal the Greatest Secrets in Modern History*) (2001). In Frankrijk verscheen het opzienbarende *Cometa Rapport, Les OVNI et la défense: à quoi doit-on se préparer?* (1999), dat echter onvertaald bleef en daardoor ook vrij onbekend is gebleven. Een keur aan Franse experts bestudeerde 500 ufo-cases en concludeerde dat ‘de buitenaardse hypothese (van ufo’s) de meest waarschijnlijke is’. Binnen een scala van honderden serieuze publicaties over het onderwerp wil ik kernfysicus Stanton Friedman (*Flying Saucers and Science*, 2008) en de Franse astrofysicus Jean-Pierre Petit niet onvermeld laten. Petit is tevens voormalig directeur van het CNRS, het grootste wetenschappelijke onderzoeksinstituut van Frankrijk. Hij schreef onder meer *Enquête sur des extra-terrestres qui sont déjà parmi nous* (1991) en *Ovnis et armes secrètes américaines* (2003). Allemaal malloten?

*‘The past 200 years of modern scientific thinking is not the norm in life.
The norm is the feeling everything is One’
(Ervin Lazlo)*

*‘Dit wordt door mij met zekerheid geweten,
dat het lichaam en het universum geen werkelijkheid zijn
en dat het Zelf slechts puur Bewustzijn is.
Waarop kan dan de waan van het universum en het lichaam berusten!’
(Ashtavakra Samhita, II-19)*

Oorlog in de hemelen

Antropoloog, filosoof en vergelijkende godsdienstwetenschapper Marcel Messing schrijft: ‘wanneer de mens niet meer in harmonie met de ruimte leeft, ja, er zich zelfs vijandig tegenover opstelt, zal die ruimte hem uiteindelijk iedere ruimte ontnemen’ (*Het Huis Op de Rots Gebouwd*, 2010). Wat zich momenteel mondiaal afspeelt aan crises, conflicten, oorlogen, aanslagen en zogenaamde ‘revoluties’, kan zijns inziens pas begrepen worden tegen de achtergrond van zorgvuldig geheim gehouden informatie over de zogenaamde ‘gevallen wachters’, beter bekend als ‘gevallen engelen’, ook wel ‘anunnaki’, ‘nefilim’ of ‘archonten’ genoemd. Messing deed jarenlang onderzoek voor de Bibliotheca Philosophica Hermetica te Amsterdam. Al jong werd hij uitgenodigd deel te nemen binnen verschillende loges zoals de Vrijmetselarij en de Rozenkruisers, later ook door de club van Budapest, waarvoor hij uiteindelijk allemaal bedankte, omdat hij het spel van het establishment doorzag. Als ‘insider en outsider’ tegelijk neemt hij een volslagen onafhankelijke positie in, en kan alleen daarom al als uitzonderlijk en moedig denker worden bestempeld. Volgens hem zouden zij die menen dat demonen niet bestaan en dat het slechts om mythologische thema’s, fabels, godsdienstwaan dan wel science fiction gaat, zich wel eens behoorlijk kunnen vergissen.

Ook auteurs als o.m. David Icke, Joseph P. Farrell en Andrew Collins spreken over *chitauri* of ‘slangengoden’. Zelfs de boeddha sprak eveneens heel serieus over ‘the shining ones’ (*naga’s*), binnen de traditie dichter bij huis ook wel Sirrafs of Cherubs genoemd. Volgens boeddha hebben de goden een onvoorstelbaar lang leven gemeten naar menselijke maatstaven. In sommige geheime genootschappen en loges worden gevallen astrale wezens, demonen, via onder meer bloedoffers, rituelen en magische symbolen opgeroepen om de eigen macht en kracht te versterken. Ook Goethe maakt hiervan melding in zijn *Faust* (“Blut ist ein ganz besonderes Saft”). Weinigen zijn er van op de hoogte dat Hitler door de zwart magische occultist Sebottendorf naar voren werd geschoven als *Führer*, binnen het occulte *Vrill* genootschap. Alister Crowley, bijgenaamd *The Beast*, een van de laatste openlijke satanisten was tutor van Adolf Hitler. – Heftig.

Is het mogelijk, zoals ruimtevaart specialist Maurice Chatelain vermoedde, dat de aarde ooit bezocht is door astronauten of goden uit andere werelden? Diverse teksten uit de *Nag Hammadi geschriften*, het boek van *Enoch*, maar ook het *Genesis* verhaal, ongeacht z'n Soemerische of Mozaïsche oorspong, zijn uiterst expliciet over hoe de gevallen wachters gemeenschap hadden met de dochteren der Aarde, waaruit het geslacht der *nefilim* voortkwam en zij verantwoordelijk zijn voor het aantrekken van talloze demonen die sindsdien op aarde infiltreerden. Projectie van de geest, of helaas bittere realiteit? In ieder geval explosief materiaal waaromheen een zorgvuldig taboe in stand gehouden wordt.

De in de jaren zestig en zeventig populaire auteur Erich Von Dániken, werd tot in den treure bespot en geridiculiseerd. Toch moest professor Blumrich van de NASA uiteindelijk toegeven dat Von Dániken het op heel veel punten wel eens bij het rechte eind zou kunnen hebben. Zeker is dat de aarde bezaaid is met onverklaarbare artefacten, gigantische megalieten, hoogst 'geavanceerde' stenen constructies en er zelfs 'onmogelijke' buitenaardse schedels gewoon in een Zuid-Amerikaans museum te bezichtigen zijn. Hidden archeology. Is dan werkelijk de geschiedenis een pot vol grove leugens?

Het Indiase Epos de *Mahabharata* spreekt van een oorlog in de hemelen, net als in *Genesis* en het Sumerische *Enuma Elisj*. Menig bijbelvertaling gaat nog altijd 'in de fout' door *Elohim* eenvoudigweg met god te vertalen, terwijl dit een meervoudsterm is. (*El* betekent god, *elohim* betekent letterlijk 'goden en godinnen'). Is het mogelijk dat de 'goden' naar wie de mensen duizenden jaren met ontzag hebben opgekeken, hen stap voor stap geknecht hebben en zelfs tegen elkaar uitgespeeld door middel van elkaar tegensprekende religieuze systemen, 'heilige boeken' en pseudo-openbaringen? Met de kennis die ons *nu* ter beschikking staat, ideeën over parallelle heelallen, kosmische dimensies en snarentheoriën zijn heel wat dingen die voorheen voor onmogelijk werden gehouden een stuk reëler geworden. Hoogleraar theoretische fysica Michiu Kaku spiegelt in '*Physics of the Impossible*' (2008) een universum waarin vooral sprake is van de kracht van de geest. Tijdreizen, telekinese, psychokinese, teleportatie en telepatie – zaken waarover de oude *rishi's* uit India al spraken – zouden wel eens heel goed mogelijk kunnen zijn. Maakten de goden een tussenstop op de maan alvorens zij – zoals diverse mythologische overleveringen ons vertellen – afdaalden naar de aarde in hun 'hemelboten' (Egypte), 'vimana's' (India), 'vliegende boten' (Hopi) of 'glanzende adelaars' (Bijbel)? Er is aardig wat uiteenlopend coherent materiaal waarin sprake is van een oorlog in de hemelen en waarin de maan en Mars een centrale rol spelen.

Astronoom Fred Hoyle meent dat de evolutietheorie van Darwin volstrekt onvoldoende is om het ontstaan van leven op aarde te begrijpen. Anderen wijzen op meer dan 60.000 missing links, wat toch wel een beetje teveel van het goede is om een theorie staande te kunnen houden. Nogal wat vooruitstrevende, onafhankelijke wetenschappers, en geenszins creationisten, zijn van mening dat de evolutietheorie het wetenschappelijk discours meer achterop dan vooruit heeft geholpen. Waarmee overigens niet ontkend wordt dat er in het geheel geen evolutie plaatsvindt. Volgens Hoyle vormt met name het 'struggle for life' concept een veel te beperkt model dat onvoldoende meta-mutaties verklaart.

'Wat wellicht de grootste mythe binnen de biologie zou kunnen zijn, is dat de evolutie door middel van natuurlijke selectie de oorsprong van de soorten klassen en ordes van planten en dieren verklaart. Er zijn ongetwijfeld genoeg voorbeelden van kleine evolutionaire veranderingen die door natuurlijke selectie zijn veroorzaakt, en op grond van deze kleine veranderingen wordt verondersteld dat de grotere veranderingen op gelijke wijze veroorzaakt zijn. Deze veronderstelling is een dogma geworden. (...) Leven kan zichzelf door het universum verspreiden.

(Fred Hoyle, 1982)

Implicate order

Het lijkt er veel op dat we vooral zelf als mensheid in een revolutionibus in orbium coelestium terecht zijn gekomen, een soort kosmische orkaanstorm waarvan niemand meer de consequenties lijkt te overzien. De kosmische orde, zoals die ook in mythen gestalte krijgt, wordt in het oosten de *dharma* genoemd. De kosmische wet van harmonie en innerlijke orde, van waarheid en schoonheid, zoals met name de kunst dat zichtbaar en tastbaar en beter invoelbaar kan maken. De Indiase veda noemt de kosmische wet *ṛta*, waar ook het woord rite van afkomstig is. De Chinezen kennen haar als *tao*. De natuurkundige David Bohm spreekt van *implicate order*. In Egypte sprak men van *Ma* of *Maät*. Maat houden lijkt inderdaad ver te zoeken in onze tijd van snelle en vooral 'slimme' groei, waarbij de mens dreigt volledig onder te gaan binnen een artificiële werkelijkheid. Vergeten de lobbyïsten van de razendsnelle robotisering die om ons heen slaat dat DNA vele male sneller informatie opslaat dan welke technologie dan ook? Hebben zij nog nooit gehoord van het *akasha*,

of in modernere termen, het nulpuntsveld of quantumveld, waarbij vergeleken de grootste supercomputers op aarde en de hele cloud bij elkaar kinderspel, ja, een knikkerspelletje is? Hoe is het mogelijk vol te houden om te beweren dat bewustzijn een epifenomeen, een bijproduct van de hersenen is, wanneer bij de menselijke conceptie het hart het eerste is dat gevormd wordt en begint te kloppen – naar exact microcosmisch evenbeeld van ver verwijderde pulsars – terwijl er nog van geen enkel brein sprake is?

'God is mij nader dan mijn eigen halsslagader'
(Hadith, Sufisme)

Zijn we dan volledig los geslagen, zowel van hemel als aarde? Los van de logos. Maar juist dát is ten ene male een onmogelijkheid. Hoe je het ook went of keert, hoe groot ook de onwetendheid, hoezeer de wetten van de *dharma* met voeten worden getreden, alles is met alles verbonden. Ten onrechte wordt dit maar al te vaak gezien als een theoretisch of zelfs religieus concept. Het is echter de grote wet van de natuur dat zij altijd weer het evenwicht herstelt. Actie-reactie. Oorzaak-gevolg. In het oosten de wet van *karma* genoemd. Zo is ook de planetaire uitlijning met de zon en het galactisch centrum in 2012 (*Hunab K'u* bij de Maya's) en dientengevolge dimensiewisseling of overgang naar een nieuw kosmisch tijdvak (paradigmawisseling) systematisch geridiculiseerd binnen de media als zijnde 'eindtijd geloof', terwijl niet de tijd zelf ophoudt, maar een tijdvak. De *New Age* religie en behoorlijk wat desinformatie maakten de deceptie compleet dat 'er tóch niets verandert onder de zon'. Maar is er dan werkelijk niets gebeurd? Alles verandert voortdurend onder de zon, ook al komt zij elke morgen weer op. Iedere dag is een wedergeboorte. Maar er zijn logischerwijs ook grotere cycli, waarvan de Maya's, Hopi's, Aboriginals, Inca's en Azteken mogelijk meer kennis hebben dan het verlichte westen. Heeft het begrip tijd werkelijk enkel betekenis als kloktijd (*'meten is weten'*) of is tijd iets heel anders, zelfs iets vloeibaars? (zie hiervoor o.m. de bevindingen van de Russische wetenschapper N.A. Kozyrev). Kent tijd als een specifieke *kwaliteit* ook kosmische proporties? Of heeft de astrologie werkelijk volledig afgedaan voor de moderne mens, niettegenstaande de correlatie tussen talloze circadiaanse ritmes binnen onze biologie en de bewegingen van de kosmos? Hoe kunnen astrologische invloeden bij voorbaat worden uitgewist wanneer zelfs onze ademhaling synchroon blijkt te lopen met kosmische cycli? Het aantal gemiddelde ademhalingen gedurende 24 uur, dus gedurende één cyclus van dag en nacht, staat gelijk aan het aantal jaren dat de aarde nodig heeft om haar volledige baan langs de zodiak, de zonsweg, te voltrekken, te weten 25920 jaar, ook wel een Platoons-jaar genoemd. Hetzelfde getal van 25920 gedeeld door 12 levert 360 op: het aantal graden van een volledige cirkel. En $25920/360 = 72$. Het gemiddelde aantal hartslagen per minuut. Toeval? De mathematische kans dat iets bij toeval bestaat is een 1 tot de macht 40.000. Astrologie is mathematische wetmatigheid. Toegegeven, hoe die geïnterpreteerd of gelezen mag worden, is nog even iets anders. Maar nog ten tijde van de renaissance was de rector magnificus (letterlijk: 'grote stuurman') aan menige universiteit (*universere* = gericht zijn op het ene), een astroloog. Newton was niet alleen natuurkundige maar daarnaast ook alchemist, en Kepler hanteerde de Platoonse lichamen in zijn schaalmodel van de planeetbanen. 'Zo boven, zo beneden', maar ook 'zo binnen, zo buiten' behoort tot het adagium van Hermes Trismegistos, en kan moeilijk worden afgedaan als achterhaalde borrelpraat van een holistisch zwever.

Het is niet nodig om je met astrologie in te laten om te durven accepteren dat niet de mens de maat aller dingen is, maar dat er een kosmische samenhang bestaat. Een en dezelfde impliciete orde die alles doorstraalt. De oude spirituele alchemie houdt zich in het bijzonder bezig met het hervinden en herwinnen van de eenheid met een oorspronkelijke orde, die verloren is geraakt. Het *aurum potabile* of drinkbaar goud symboliseert het *ojas sjakti*, een uiterst subtiel en krachtig extract dat het ruggenmergkanaal doorstroomt en wordt gevoed vanuit de epifise, en die door de juiste leefwijze, gezonde voeding, seksuele sublimatie (*tantra*) of onthouding en het verkrijgen van inzicht door spirituele training, kan uitmonden in de schepping van de 'steen der wijzen', of het herstel van de oorspronkelijke levensboom in de mens (eenheidsbewustzijn). Deze spirituele levensenergie of 'levensvuur' dat om het ruggenmerg kronkelt als een slang – ook wel slangenvuur of kundalinienergie genoemd – kan uiteindelijk een geestelijke transformatie in de mens bewerkstelligen: de 2e of spirituele geboorte, waarbij de energiën van de linker- en rechter hersenhelft (*Ida* en *Pingala* uit het yogasysteem) verenigd worden in de thalamos (*thalamos* = bruidskamer in het Grieks). Mannelijk en vrouwelijk versmelten in de geest tot één. Alle schijnbare tegenstellingen welke het duale, splitsende bewustzijn aanvankelijk zelf had geschapen, worden in een alchemisch proces opgeheven. Het retort staat voor het vat, de smeltkroes waarin het ego met zijn waandenkenbeelden uiteindelijk oplost, om zichzelf opnieuw, als een feniks, te hervinden, maar dan zonder 'ik'. In het oosten spreekt men traditioneel van *mukhti*; verlichting of bevrijding.

Bevrijding van de waan een afgescheiden individueel 'ik' te zijn met een eigen substantiële kern. *Nirvana* of *nibbanna* is de term die de boeddha hanteert. Nirvana betekent letterlijk uitwaaien of uitdoven. Utdoven aan alle waan én alle begeerte die daaruit voortkwam.

*'Jezus zegt:
Ik ben het Al,
het Al kwam uit mij voort
en het Al reikt tot mij.'*
(Evangelie van Thomas, logion 77)

Een spirituele erfenis van de mens, door vele meesters binnen verschillende tradities versluierd onderwezen, die echter volledig overschaduwd lijkt te worden binnen het huidig materialistisch bewustzijn, gesteund door een darwinistische levensvisie van survival of the fittest als algemeen gangbaar en geaccepteerd maatschappelijk model.

De tendens om telkens te benadrukken wat 'we' allemaal al weten verhult op geraffineerde wijze de eigen onwetendheid. De tendens om telkenmale te benadrukken wat 'we' allemaal kunnen, verhult op slimme wijze dat de mens nog niet eens zichzelf kent. Het is het Leven zélf, Bewustzijn zélf, dat op mysterieuze wijze het universum reguleert en in stand houdt, dat eveneens dóór ons heen handelt. Iedere uitvinder, iedere kunstenaar weet samen met iedere waarachtige mysticus dat hijzelf niet de doener is.